

ל"ג בעומר

א. ל"ג בעומר והאבלות על תלמידי ר"ע

ככל מצוות התורה, גם מצוות ספירת העומר היא מצוה שמחה, שהרי כך נאמר על המצוות: "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ט). לכאורה בלי קשר מהותי,¹ ועקב האירוע הפלאי שהתרחש כאלף וחמש מאות שנים² אחרי מתן תורה, נהפכו הימים האלה לימים של עצב ואבלות: "י"ב אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד, לפי שלא נהגו כבוד זה לזה... תנא, כולן מתו מפסח ועד עצרת" (יבמות סב, ע"ב). כך אכן פסק הטור: "נוהגים בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, והטעם שלא להרבות בשמחה, שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא... ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר" (טור או"ח, סימן תצג).

אולם הטור ממשיך: "ויש מסתפרים מל"ג בעומר ואילך, שאומרים שאז פסקו מלמות" (שם). וכן כתב המאירי: "וקבלה בידי הגאונים ז"ל, שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה, ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו" (בית הבחירה, יבמות סב, ע"ב). כך נפסק להלכה גם בשולחן ערוך: "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא (או"ח תצג, א). אולם בהמשך מתבררת מחלוקת בין המחבר להרמ"א. בשולחן ערוך שם כתוב: "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות. ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר". ועל זה מעיר הרמ"א: "ובמדינות אלו אין נוהגים כדבריו, אלא מסתפרים ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. (מהרי"ל ומנהגים)" (שולחן ערוך או"ח תצג, ב).

מהו שורש המחלוקת בין המחבר לרמ"א? לפי המשנה ברורה, המחלוקת ביניהם היא אם פסקו מלמות בל"ג בעומר או בל"ד בעומר. כך הסביר המשנה ברורה את דעת המחבר: "עד ל"ג בעומר - עד ועד בכלל, והיינו עד ל"ג ימים שלמים, כל אחד לילו ויומו, מה שאין כן יום ל"ד לא החמירו בו כי אם בלילה

¹ מובן שבאמת יש קשר מהותי בין ספירת העומר לבין מות תלמידי רבי עקיבא דווקא בתקופה הזו. עמדנו על קשר זה במאמר הקודם (עמ' 273) בהרחבה.

² מתן תורה היה בשנת ב'תמ"ח [2448] לבריאה, ואילו רבי עקיבא נהרג על קידוש השם בערב יום הכיפורים, ג'תתצ"ו [3896].

בלבד... 'שאומרים שאז פסקו' וכו' - ואף דגם ביום ל"ד מתו, דמשום זה החמירו גם כל ליל ל"ד עד הנץ, אפשר דעיקר ההפסקה היה ביום ל"ג וביום ל"ד מתו רק מעט [פמ"ג] (משנ"ב שם, ס"ק ו-ז). ועל דברי רמ"א "מסתפרים ביום ל"ג" כתב: "דסבירא ליה דביום ל"ג פסקו לגמרי מלמות" [הגר"א] (שם, ס"ק ח).

אבל הב"ח מסביר את המחלוקת בין המחבר לרמ"א³ בשני טעמים שונים ל"קצת שמחה" שיש בל"ג בעומר: האם בל"ג בעומר פסקו למות כפשוטו, או שבאמת מתו בכל התקופה שמפסח ועד עצרת, אולם בימים שלא אומרים בהם תחנון, ימים המפוזרים על פני כל ימי הספירה, לא מתו. ימים אלו הם: שבעת ימי חול המועד, שבע שבתות ושלושה ימי ר"ח - ובסה"כ ט"ז ימים. דהיינו, בפועל הייתה מיתת תלמידי ר"ע רק ל"ג ימים [49-16=33].

וכך כתב הב"ח, בהסבירו את השיטה שיום ל"ג בעומר אסור בשמחה "מל"ג בעומר ואילך": "אבל בל"ג בעומר עצמו נוהגים איסור. והיינו טעמא דאיתא במדרש דחמשה עשר יום קודם עצרת פסקו מלמות ונשארו שלושים וארבעה יום שמתו בהם". וכן מביא גם הבית יוסף: "כתב הרב דוד אבודרהם (תפילות הפסח, עמ' רמה) בשם אבן הירחי (המנהיג, הל' אירוסיין, סוף סימן קו) משמו של הרז"ה, וכ"כ גם הר"י אבן שועיב (דרשת יום ראשון של פסח), וזו לשונו: שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח עד פרוס העצרת והוא ט"ו יום קודם העצרת, כאמרם (שקלים פ"ג ה"ב) 'עד פרוס הפסח... פרוס החג', שהם ט"ו יום בניסן ובתשרי, וכשתסיר ט"ו יום מארבעים ותשעה יום, נשארו שלושים וארבעה יום" (בית יוסף, שם).

ואת טעם השיטה השנייה שמביא רמ"א "אבל במדינות אלו נוהגין להסתפר ביום ל"ג עצמו", ביאר הב"ח: "והיינו טעמא, לפי שאנו תופסים עיקר כדברי התוספות שכתבו האחרונים משמם שלא מתו אלא בימים שאומרים תחינה [=תחנון], בהם ונמצא שלא מתו בשבעת ימי הפסח, ובשבע שבתות ובשני ימים של ר"ח אייר ובר"ח סיון שהם י"ז ימים...⁴ לפיכך נוהגים אבלות שלושים ושנים יום ומסתפרים בל"ג עצמו..." (ב"ח שם).

בין כך ובין כך, נקבע ל"ג בעומר כיום שבו פסקו תלמידי ר"ע למות, והוא מציין ומסמל את גמר המגפה. ולכן הפך ליום "שמרבים בו קצת שמחה", כלשון

³ שהיא מחלוקת בין הרעה המובאים בטור לדעה החולקת שהביא רמ"א בדרכי משה
⁴ הב"ח מוסיף: "אלא מאחר שאי אפשר לשבעת ימי הפסח בלא שבת [אא"כ החשבנו יום אחד פעמיים, ז' ימי פסח ושש שבתות!] נמצא שאינם רק שישה עשר ימים שלא מתו בהם. נשארו שלושים ושלושה שמתו בהם"

הרמ"א, או יום שמרבין בו "הרבה מאוד שמחה", כפי הנהגת הציבור כיום. בדברים שלהלן ננסה להבין מה המשמעות הפנימית של התאריך הזה - ל"ג בעומר שהוא י"ח לחודש אייר. כולנו מאמינים שאין יסורים בלא עוון (שבת נו, ע"א) ובוודאי מיתת תלמידי רבי עקיבא באה בגלל חטא כלשהו. אם כן, גם הפסקת מיתתם כנראה קשורה בתיקון החטא הזה. לקראת סוף המאמר נביא טעמים נוספים למשמעותו המיוחדת של ל"ג בעומר, שאינם קשורים במיתת תלמידי רבי עקיבא בדווקא.

ב. ל"ג בעומר - כבוד ואהבה

כאמור לעיל, הסיבה למגפה שבעטיה מתו תלמידי ר"ע הייתה "שלא נהגו כבוד זה בזה" (יבמות סג, ע"ב). במאמר הקודם (עמ' 273) הסברנו ענין זה בכמה פנים. על כן ברור שעלינו למצוא בל"ג בעומר תיקון לחטא זה, דהיינו למצוא נקודות של חסד ואהבה, ובמיוחד ענייני כבוד הנובעים והנוגעים לל"ג בעומר.

א. ל"ג בעומר מחלק את הספירה לל"ב ימים שלפניו ולטו"ב ימים שאחריו. שתי המילים 'לב טוב' הם תורף התשובה לחטאם של תלמידי ר"ע. לעיל (עמ' 287) הבאנו בשם המדרש, ששורש חטאם היה צרות עין: "יכולן בפרק אחד למה? שהייתה עיניהם צרה אלו באלו" (בראשית רבה סג, א). ופשוט שמידת לב טוב היא התיקון לצרות העין שפשתה בקרב תלמידי ר"ע. כך הרי למדנו במשנה, שמידה זו כוללת ומעולה על המידות הנצרכות לה: "אמר להם [ריב"ז לתלמידיו], צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר עין טובה. רבי יהושע אומר חבר טוב. רבי יוסי אומר שכן טוב. רבי שמעון אומר הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם" (אבות ב, ט).⁵

וכתב רבינו יונה להסביר את המשנה: "שהכל תלוי בלב. ומי שהוא בעל לב טוב כל מידותיו ישרות ודעותיו מתונות. ונמצא שמח בחלקו ודעתו נוחה מטובת חבריו [=מפרגן לאחרים שיהיה להם טוב] והוא חבר טוב לרעיו ושכן טוב לשכניו. או שרוכש לו חברים טובים ושכנים טובים, וכן משתדל לראות את הנולד שלא תצא תקלה על ידו [כגון שאחרים לא יעלבו ממנו], והוא טוב למקום וטוב לבריות".

⁵ בספר בני יששכר (חודש אייר, מאמר ג, ל"ג בעומר) מסביר שהמחלוקת בין החכמים היא, מה לומדים מהפעם הראשונה שהמילה "טוב" כתובה בתורה, דהיינו בפסוק "וירא א-להים את האור כי טוב" (בראשית א, ד).

וגם זה מובן, שיום ל"ג בעומר המחלק את הספירה ל"לב טוב" - יש בו משום תיקון צרות העין וחוסר הכבוד שהיו בתלמידי ר"ע.

ב. מהר"ל שם לב לעובדה ש"כבוד" בגימטריה הוא ל"ב. כפי שהבאנו לעיל, מהר"ל מסביר מדוע מתו תלמידי ר"ע בין פסח לשבועות, "כי בתורה נאמר בה 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד' (משלי ג, טז), וכאשר לא נהגו כבוד בתורה ניטל מהם גם כן אורך ימים. ומה שמתו מפסח ועד עצרת יש לפרש, כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה, כי הספירה הארבעים ותשעה יום עד מתן תורה, כי התורה היא מתעלה עד שער החמישים, והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד בחבריהם, כמו שיש לתורה התעלות עד שער החמישים, ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דווקא". ולפי זה הוסיף על מהותו של ל"ג בעומר: "וגם ל"ב ימים כמניין 'כבוד' שהוא ל"ב, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה..." (נתיבות עולם נתיב התורה פרק יג, ד"ה ובפרק הבא על יבמתו).⁶

ג. כבר הזכרנו (לעיל עמ' 257) שמ"ט הימים שבין פסח לעצרת מכוונים כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, והיום הנוסף נועד כדי לעבד ולכלול את כל העבודות היומיות לאחת, שהרי גם הספירה וגם קנייני התורה הם המכניסים לקראת קבלת התורה בשבועות. והנה, לפי מנין הדברים שהם קניין תורה, כך הוא הסדר: "לא: אוהב את הבריות.⁷ לב: אוהב את התוכחות. לג: אוהב את המישרים" [מדרש שמואל: "אוהב את היושר". תפארת ישראל: "רק את הדברים הישרים יאהב, היינו מידות ישרות]. לבד ממה שכל המדרגות הן תיקון להנהגה של חוסר כבוד עם חברו, יש במדרגה הל"ג משהו מיוחד: "אוהב את הבריות" ו"אוהב את התוכחות" אינן צריכות הסבר, אך מהו "אוהב את המישרים"? נראה שיש להביא כאן קטע מהקדמת הנצי"ב לספר בראשית הנקרא "ספר הישר" (יהושע י, יג, שמואל ב' א, יח) לדעת רבי יוחנן: "זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו 'תמות נפשי מות ישרים' (במדבר כג, י)" (עבודה זרה כד, ע"א).

הנצי"ב מסביר מדוע נקראו האבות דווקא בשם "ישרים" ומה מיוחד בשם זה. "וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידיים ואוהבי ה' באופן היותר אפשרי, עוד היו ישרים, היינו שהתנהגו עם אומות העולם אפילו עובדי אלילים מתועבים, מ"מ היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר הוא קיום הבריא... כמו

⁶ הרב משה שפירא מרחיב מאוד בדברי מהר"ל אלו בשיעוריו שנדפסו בספר אפיקי מים (ספירה - שבועות, ענין יח, עמוד כו), ומוסיף לדבר גם בענין הטוב [=י"ז] שאחרי הכבוד [ל"ב].
⁷ בחלק מהמשניות יש כאן גרסה "אוהב את הצדקות", אולם רש"י והגר"א גרסו כמובא למעלה.

שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום אע"ג שהיה שונא אותם ואת מלכם... וכן ראינו כמה נח היה יצחק להתפייס משונאיו... ויעקב אבינו, אמת שהיטב חרה לו על לבן, מ"מ דבר עמו דברים רכים עד שאמרו על זה 'קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים' (בראשית רבה עד, ז). משום הכי נקרא כמובן ספר הישר על מעשה אבות בזה בפרט" (הקדמת העמק דבר לספר בראשית).

לפי זה, "אוהב את המישרים" ואוהב את הישרות שבין אדם לחבירו - הוא בוודאי תיקון גדול למי שלא נהג כבוד בחבירו, והיא התחנה השלושים ושלוש במסע לקראת קבלת התורה - עבודת היום של ל"ג בעומר!

ד. החתם סופר מוכיח, שהמן ירד לראשונה בי"ח אייר, הוא ל"ג בעומר. על הפסוק "ויבואו כל עדת ישראל אל מדבר צין... בחמישה עשר יום לחודש השני בצאתם מארץ מצרים" (שמות טז, א) כתב רש"י: "נתפרש היום של חניה זו לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן. ללמדנו, שאכלו משירי הבצק שישים ואחת סעודות...", וכותב החת"ס: "ולפי דאיתא במדרש⁸ שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרים הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן, א"כ היתה הורדת המן ביום ל"ג בעומר".⁹ על סגולות המן עמדנו לעיל (עמ' 247 ואילך), וראינו שזהו אוכל רוחני, אוכל של מלאכי השרת, וראוי לבני אדם שקשורים לתורה: "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" (מכילתא דרשב"י בשלח, טז, ד). בוודאי שירידת המן קשורה לתיקון מצב שבו לא נוהגים כבוד בלומדי תורה, וגם בכך יש בל"ג בעומר תיקון לחטא תלמידי ר"ע.

תיקון נוסף שיש במן לחוסר הכבוד שתלמידי ר"ע נהגו זה בזה, הוא במה שהמן ביטל את המעמדות השונים בעם, והיה שווה לכל נפש. כך הסברנו מדוע נחשב המן עינוי, כנאמר "המאכילך מן במדבר... למען ענותך לנסותך, להיטיבך באחריתך" (דברים ח, טז). אחד ההסברים הוא, שלכולם היה מן בשווה, ואף אחד לא היה יכול "להתענג" על ההרגשה הבזויה של העשירים ש"רק לי יש". גם לא היתה קנאה של העניים בעשירים - לא מפני שלהם אין, אלא מפני שלאחר יש!

⁸ לא ידוע [לי] מקור המדרש שמצטט החתם סופר.

⁹ חתם סופר שו"ת יו"ד, סימן רלג, וכן בדרשותיו וחידושויו לשבת פז, ע"א. מובא בספר התודעה ח"ג, עמ' כב, ובספר דרשות בית ישי לרב שלמה פישר, עמ' מז. אכן רש"י עצמו כתב: "וירד להם המן בששה עשר באייר" (שמות שם), ע"ש, והחת"ס עצמו מעיר שבגמרא (קידושין לח, ע"א) משמע כדברי רש"י הללו. החת"ס שם עוסק בענין מנהג העלייה לרגל לקברו של רשב"י, שהוא "מועד שלא נעשה בו נס ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום ורמז ורמיזה, רק מניעת הספר ותענית מנהגא הוא".

כך הרי פירשו בעלי המוסר על דרך הצחות את הפסוק בקהלת "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל, והשבע לעשיר אינו מניח לו לישון" (קהלת ה, יא): "אינו מניח לו" - מכוון לעני, שאינו מסוגל לישון, לא מפני שהוא רעב, אלא מפני שהעשיר שבע.¹⁰ בוודאי יש במן שירד לראשונה בל"ג בעומר משום רמז כיצד מתקנים את חוסר הכבוד שנהגו תלמידי ר"ע זה בזה.

ג. ל"ג בעומר - הוד שבהוד

בהמשך ישיר לדברים דלעיל, של"ג בעומר עומד בסימן של כבוד אהבה ואחדות, ואשר על כן הוא מתקן את חטאם של תלמידי ר"ע, יש להזכיר שהספירה של ל"ג בעומר היא "הוד שבהוד", מידה המדגישה את ההודאה וההכנעה של אדם לחבירו, הפך מידתם הרעה של תלמידי ר"ע. כידוע, מסווגים את שבעת השבועות של ספירת העומר במקביל לשבע הספירות התחתונות המייצגות את הנהגת ה' בעולמו, ובכל שבוע ישנה חלוקה פנימית של שבע הספירות לימי השבוע, וכך יוצא שיום י"ח באייר שהוא ל"ג בעומר מתאים ומקביל להדגשה הכפולה של הוד שבהוד.

מכיוון שאין אנו עוסקים בלימוד קבלה, לא נרד לעומקם של מושגים. נציין רק דברים שמוכנים גם לאלה שאינם שוחים במי הדעת של חכמת הנסתר. על הפסוק: "לך ה' (א) הגדולה (ב) והגבורה (ג) והתפארת (ד) והנצח (ה) וההוד (ו) כי כל בשמים ובארץ (ז) לך ה' הממלכה" (דברי הימים א' כט, יא) למדנו בספר יצירה המיוחס לאברהם אבינו: "עשר ספירות¹¹ בלימה. מאי בלימה? כמה דאיתא באיוב (כ"ו, ז) 'תולה ארץ על בלימה', שאין שום דמיון ודמות - הוי בלימה, אלה הם מעשי אצבעותיו של הקב"ה והם כלי אומנותו של הקב"ה."¹² השבוע החמישי בספירה מכוון כנגד מידת ה'הוד', והיום החמישי שבשבוע זה, יום י"ח באייר שהוא ל"ג בעומר, הוא "הוד שבהוד".

¹⁰ הארכתי בענין מידת הקנאה וגרורותיה בעיוני פרשה דברים, עמ' 78.

¹¹ עשר ספירות מחולקות לשלש עליונות - שהן יותר רוחניות, כנגד הראש, והן: כתר, חכמה, בינה [או: חכמה, בינה, דעת]. ישנה מחלוקת האם ספירת 'כתר' נכללת במנין עשר ספירות או שהיא מעליהן], ולשבע תחתונות - המתייחסות לגוף ולהנהגת הקב"ה את העולם הזה, והן: חסד, גבורה, תפארת [או אמת], נצח, הוד, יסוד ומלכות.

¹² מסכת אצילות א, ד. מועתק מספר מה בין שאול לדוד לרב י' בכרך, עמ' 254. הוא מביא קטעים מספר לאור הקבלה לרב י"צ רטנר, שמרכז חומר קבלי למי שאינם מורגלים בלימוד זה.

גם מבלי להתעמק במשמעותה של ספירת ההוד, מביין כל אחד ש"הוד" מקביל או מציין או נובע ממידת ההודאה, שפירושה הסכמה וקבלה והכלה של החבר ושל דעותיו, תיקון מושלם לחטא תלמיד ר"ע. נביא כאן בקצרה שני רעיונות של הרב הוטנר המתנייחים למידת ההוד וההודאה והמדגישים את תיקון החטא של "שלא נהגו כבוד זה בזה" ו/או "צרות עין" זה לזה.

"בבנין המילים של לשון הקודש נזדמנו לפונדק אחד שני מושגים: מידת החזקת טובה [=מודה על הטובה] והסכמה לדעת הצד השני [=מודה באשמה]¹³ לשני המושגים יש בלשון הקודש ביטוי משותף: הודאה! הודאת בעל דין פירושה, הודאה לדבריו של הצד השני [וכן במודה באשמה]. הודאה על העבר פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה החסד. הסברת השיתוף הזה היא, כי גם בתכונת נפשו של אדם טמונה היא השאיפה להיות סמוכה על שלחן עצמה מבלי להודק לעזרת הזולת. ובשעה שאדם מביע את הכרת טובתו לחבירו ונותן לו תודה באותה שעה, יש כאן הודאת בעל דין כי בפעם הזאת לא עלתה בידו, והיה עליו להשתמש בטובתו של חבירו. באופן שהשורש הנפשי העמוק של כל הכרת תודה הוא מעשה הודאה" (פחד יצחק חנוכה ד, ה עמ' לב).

ובאמת כבר קדם לו אחד מרבותיו, הלא הוא הראי"ה קוק, שהדגיש את החיבור בין שתי ההוראות של הלשון "מודה": "מודה אני לפניך" - ההוראה הלשונית של חובת ההודאה בביטוי "מודה" ביחוד, משותפת היא להוראה בגזרת תודה הבאה מתוך הכרת הטובה של המטיב, ומגזרת התודות וההודאה על האמת. הדברים מתאימים זה לזה "עולת ראייה ח"א, עמ' א). וכמובן שבמילים הראשונות שמוציא יהודי מפיו בכל בוקר, "מודה אני", הוא חייב לחשוב על שתי ה"הודאות" ולקשר ביניהן.

הרב הוטנר מעמיק להסביר את מהות סוג היופי הנקרא "הוד": "הנה בדרך כלל אנו יודעים שתיבת הוד מתפרשת במובן של יופי. אבל מאידך גיסא ברי הוא שהוד ויופי אינם שמות נרדפים, אלא שההוד הוא סוג פרטי של יופי. פרטיותו של סוג היופי הנקרא הוד הוא היופי הנמצא בסגולת הגמישות, שהרי הוד משמש מושג של שותפות להודאה ויופי, כלומר: מונח זה של הוד מיוחד הוא ליופי הגנוז בתודעה של התבטלות עצמית... המפתח לזה נמצא בלשון חכמים: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהיה קשה כארז. שהארז כיון שנשבה בו רוח מיד

¹³ באנגלית יש לשני הפעלים האלה שמות שונים. לומר תודה מתורגם to thank, ולהודות באשמה מתורגם to admit, to confess. וראה בענין זה גם לעיל עמ' 190.

עוקרתו והופכתו על פניו. אבל הקנה אפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אינן מזיזות אותו ממקומו אלא הוא הולך ובא עמהן, כיון שדממו הרוחות עמד קנה במקומו' (תענית כ, ע"א)."

הרב הוטנר מסביר: "כי אף על פי שבדרך כלל כפיפות ונצחון הם תרי דסתרי, מכל מקום לפעמים אתה מוצא כי דווקא כח ההתכופות משמש גניזה לכח הנצחון. נצחונו של הקנה על הסערה בא לו, מפני כשרון ההתכופות שלו... גם ההתכופות של הקנה משמש לבעליו, תקיפות בלבוש של חלישות, כאן יתרון הכח מופיע בדמות של חסרון כח. והנה עניינו של כל יופי הוא בסוד הקצב שבין תנועות מתחלפות, או בסוד ההתאמה בין יסודות מתחלפים, עד שהקצב וההתאמה, הופכים את החילוף עצמו להיות חלק משלמות אחת.¹⁴ יופיה של המנגינה היא בקצב תנועות הקול המתחלפות מן העוז אל הרוך, ומן הרפיון אל הקושי. ודעת לנבון נקל, כי לעומת עומק החילוף והתמורה הנמצא בין יסודות ההרכבה, כן לעומתו יגדל היופי הבוקע ועולה מהתאמתם ומהקצב השולט בהם."¹⁵

זהו סודו של ל"ג בעומר שהוא "הוד שבהוד", וזה תיקון חטא תלמידי ר"ע, שלא הבינו שגם דעתו של החברותא שלהם היא חלק מהתמונה השלימה והאחדותית של התורה - "אלו ואלו דברי א-להים חיים". ההודאה לדברי החבר אינה סימן של חולשה, אלא מפגן של עוצמה היוצר פסיפס של תמונה מרהיבה המורכבת מצבעים שונים וצורות שונות.

ד. ל"ג בעומר - הוד, אהרן הכהן ותושבע"פ

העובדה של"ג בעומר הוא יום ה"הוד שבהוד" שבספירת העומר, מתקשרת להיבט נוסף בתיקון חטא תלמידי ר"ע. כידוע, שבע הספירות התחתונות מקבילות לשבעת הרועים. כך למדנו בזוהר בענין שבעת האושפזין שבסוכות: "באו האבות והרועה נאמן [משה] ואהרן ודוד ושלמה, 'וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים' (ויקרא כג, מא), 'וחגותם אותו' זו אות 'ו' עמוד האמצעי, ח"ג - חסד וגבורה, 'שבעת ימים' מצד בת שבע היא המלכות. אבות ורועה נאמן ואהרן ודוד ושלמה,

¹⁴ השווה לדברים שהובאו לעיל בשם הרב קוק (עמ' 196, 284) בענין "ורב שלום בניך", שהשלום נבנה דווקא ע"י ערך של ריבוי השלום כאשר גורמים רבים יוצרים הרמוניה של תמונה אחת. ¹⁵ ולכן הסביר שם שבדרך כלל ה"הוד" צמוד ל"הדר", כי את יופי ההוד רואים רק בסוף אחרי שהקנה חזר [=הדר] למקומו. כך דווקא הכפיפה והחולשה מביאות את הזקיפה והעוצמה.

הרי אלו שבע כנגד שבע ספירות" (זוהר רעיא מהימנא, פנחס, רנה ע"ב, בתרגום). וכן כתב ר' צדוק הכהן מלובלין: "בסוכות תשבו שבעת ימים" - היינו שבע מידות כמו שמבואר בזוה"ק (ח"ג קג, ע"ב) ושבעת רועים מרכבה לשכינה" (פרי צדיק סוכות, אות ב). ובהמשך פירט: "ענין האושפיזין היינו הארת שבע מידות הקדושות בכל נפשות ישראל" (שם, אות ז).¹⁶

שמה בגין ההצמדה של שבע המידות - הספירות לשבעת הרועים, החליפו את שלמה המנוי ברשימת הזוהר והנכלל בדרך כלל במידת מלכות של דוד,¹⁷ ביוסף הצדיק - המייצג את מידת היסוד: "וצדיק יסוד עולם" (משלי י, כב). וכך הוא סדר המידות וסדר האושפיזין, שהוא גם הסדר של המידות ששולטות בשבועות של ספירת העומר: אברהם - חסד, יצחק - גבורה, יעקב - תפארת [או אמת], משה - נצח, אהרן - הוד, יוסף - יסוד, דוד - מלכות.¹⁸

ואכן, אין כאהרן הכהן מתאים לייצג את מידת ההוד. כפי שנתבאר, מידת ההוד מציינת את סוג היופי העולה מההכנעה, ההתכופפות וההבנה שיש עוד אנשים צודקים בעולם. בניגוד למידת משה שהיא הנצח המסמלת את הניצוח, את הויכוח וההתנצחות של איש האמת והדין,¹⁹ מסמל ההוד ואיתו אהרן את רדיפת השלום: "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב); "אינו נכנס לתוך דברי חבירו - זה אהרן" (אבות דרבי נתן לז, יב).

אהרן מקריב על מזבח השלום גם את האמת הצרופה, ומבין ש"מותר לו לאדם לשנות בדבר [=למען] השלום" (יבמות סה, ע"ב). הוא אינו רק "אוהב שלום", אלא גם "רודף שלום", כמו שמספר המדרש הידוע על שני שונאים בנפש, שאהרן הלך

¹⁶ בכל אלה הארכתי גם בעיוני מועדים ח"ב סוכות, עמ' 145 ואילך בענין האושפיזין והספירות.
¹⁷ כמו בפיוט "א-ל מסתתר" של ר' אברהם מימין תלמיד הרמ"ק, שבו כל בית מוקדש למידה אחת. הבית של ספירת מלכות מתחיל "נא הקם מלכות דוד ושלמה".
¹⁸ לפי נוסח אשכנז הסדר שונה ונקבע ע"פ סדר כרונולוגי של לידה, ולכן יוסף קודם למשה ואהרן. לפי הקבלה ספירת יסוד קשורה מאוד לספירת מלכות [בחינת רחל ולאח, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד], ועל כן יוסף נמצא אחרי משה ואהרן ולפני דוד. עיין במקראי קודש לרב משה הררי, הלכות ארבעת המינים, עמ' 740 הערה 7, דיון נרחב בענין זה.
¹⁹ ולעיתים גם את הכעס. וכן הביא רש"י על הפסוק "ויאמר אלעזר" (במדבר לא, כא) - "לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי גויים. לכן אתה מוצא בשמיני למילואים שנאמר 'ויקצוף על אלעזר ועל איתמר' (ויקרא י, יז), בא לכלל כעס בא לכלל טעות. וכן ב'שמעו נא המורים' - 'ויך את הסלע' (במדבר כ, יא), על ידי הכעס טעה" (מובא בילקוט שמעוני מטות, רמז תשפה. המקור בספרי בשלושת הענינים).

לכל אחד מהם ואמר לו שחבירו מבקש להתפייס עמו, "והוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה לזה גפפו ונשקו זה לזה" (אבות דרבי נתן יב, ג). ולכן שנינו: "כמה אלפים היו בישראל שנקרא שמם אהרן, ואלמלא אהרן לא באו לעולם, שהיה משים שלום בין איש לאשתו ומזדווגין זה לזה והיו קורין שם הילוד על שמו" (שם).

ולכן מוצאים אנו קשר הדוק בין כהונה לבין שלום. כך מגדיר הקב"ה את השכר של פינחס, שנעשה כהן בעקבות קנאתו לשם ה' בשטים: "הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כה, טו) כי 'ברית שלום' פירושה כהונה. ולכן שיאה של ברכת כהנים וסיומה הוא במילה 'שלום'. הכהנים מצטווים גם "לברך את עמו ישראל - באהבה" (תפילת י"ח)²⁰ כי אהרן היה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". הקשר בין אהבת הבריות, וקירובן של הבריות לתורה, מהווה ניגוד ותיקון לחטאם של תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה, וממילא הרחיקו אנשים מלימוד התורה וקיום מצוותיה.

ר' צדוק הכהן מלובלין מוצא קשר אחר בין אהרן מידת ההוד למיתת תלמידי ר"ע, וטוען שכולם קשורים בענין תורה שבע"פ. וכך כתב: "ומשה רבינו היה שורש תורה שבכתב [כדאיתא בספרי האר"י ז"ל²¹]... ורשב"י היה תלמיד ר"ע ואמר 'שנו מידותי, שמידותי תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע' (גיטין סז, ע"א), והיינו שורש לימודי ר"ע, והיה זה [יום הסתלקותו] בל"ג בעומר בספירת הוד שבהוד. דהוד הוא מידת אהרן הכהן. דז' רועים כנגד ז' מידות... דמשה רבינו היה שורש תורה שבכתב ואהרן שורש תורה שבע"פ, כמו תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע" (פרי צדיק ויקרא, ל"ג בעומר, איתא).

ה. טעמים נוספים לל"ג בעומר

עד כאן עסקנו בהסבר של"ג בעומר הוא יום שמחה בגלל שפסקה המגפה מתלמידי ר"ע, והסברנו פנים שונות במהותו של ל"ג בעומר, שהוא יום אהבה הודיה שלום וכבוד ובכך מתקן את חטאם של תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה. בפרק הנוכחי נביא טעמים שונים לל"ג בעומר, שאינם קשורים במיוחד לתיקון החטא, אולם קשורים לתלמידי ר"ע שפסקו למות.

²⁰ "באהבה" מתפרש בפשטות כתיאור אופן - כיצד חייבים הכהנים לברך את העם? באהבה! אפשר שהמילה "באהבה" היא תוכן הברכה: הכהן מברך את העם שיהיו אוהבים זה את זה.
²¹ וכן כתבנו לעיל עמ' 262 ולהלן עמ' 467 על הקשר בין משה - חמה - נבואה - תורה שבכתב.

א. מהר"ל, שאת דבריו בענין הכבוד שהוא בגימטריא ל"ב הבאנו לעיל, ממשיך לומר דברים בענין י"ח באייר שהוא ל"ג בעומר: "דל"ג בעומר שהוא י"ח באייר פסקו, כי אייר מספרו ארך [221], וי"ח בחודש שהוא חי, דהיינו 'ארך חי', באותו יום פסקו מלמות, כי התורה היא 'ארך ימים בימינה' (משלי ג, טז)" (נתיב התורה, פרק יב).

ב. מהרש"א מסביר, שימי הספירה מכוונים כנגד חמשים שנות חייו של אדם - מגיל עשרים שבו מתחייבים בעונשים בב"ד של מעלה [ואז אדם מתחיל את חייו הבוגרים] עד "ימי שנותינו בהם שבעים שנה". כיון שעברו עליו ל"ג שנים ולא חטא - שוב אינו חוטא, כיון שעבר עליו רוב גדול מימי חייו בטהרה: "וזכר לדבר שאנו מדקדקים לעשות יום טוב קצת בל"ג בעומר, לזכר שבו עברו רוב ימים שהם ב' חלקים ממ"ט ימי הספירה" (חדושי אגדות מועד קטן כח, ע"א, ד"ה מת בחמישים)

ג. גם השם משמואל עומד על היות ל"ג בעומר תחילת השליש האחרון של ימי הספירה, אבל בעוד מהרש"א מדגיש את שני השלישים הראשונים שבהם לא היה חטא, מדגיש השם משמואל את השליש האחרון - שבו כבר מתנוצץ אור החזור מחג השבועות, ומשפיע על השליש האחרון של ימי הספירה. וכך כתב: "איתא בספרים שעיקר הספירה הוא עד ל"ג בעומר... דהנה ידוע דספירת העומר היא לזכר את הנפש הבהמית, היינו טבע האדם ומידותיו, להיות נמשך אחר השי"ת אף בעת זמן שאין השכל בהיר ומאיר. וע"כ התחלת הספירה היא ממחרת השבת ולא ביו"ט א' של פסח, כי אז באין כל האורות העליונים... ורק אחר עבוד יו"ט הראשון, והאורות הגדולים שהיו מאירים הסתלקו ושבו לקטנות הדעת כנודע, על כן רק אז הוא זמן הספירה, לקיים 'כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז, ח), להיות נמשך אחר השי"ת בעודו בקטנות השכל והדעת".

האדמו"ר ממשיך: "והנה כמו ש'ש' שלש משמרות הוי הלילה' (ברכות ג, ע"א) ובאשמורה השלישית מתנוצץ אור החזור מאור היום. כן ברוחניות בשליש האחרון של ימי הספירה... מתחיל להתנוצץ אור החזור מחג השבועות, והוא מל"ג בעומר ואילך, וע"כ שוב אינו נקרא כ"כ ימי חושך ולילה שיהיה כ"כ בקטנות, וע"כ עיקר הספירה הוא רק עד ל"ג בעומר".

והוא מיישם יסוד זה על חטאם ותשובתם של תלמידי ר"ע: "ביארנו שם²² שהחטא נצמח ממה שהיו נחשבים ל'יש' בעיני עצמם... וע"כ הם שלא נהגו כבוד

²² בספרו על הגדה של פסח [בפרק 'ספירת העומר']. וראה לעיל במאמר הקודם, עמ' 273.

זה בזה הוא מפאת חוסר ביטול עצמי, ושכל אחד נחשב ליש ומציאות בפני עצמו... והנה כתיב 'ויחן שם ישראל נגד ההר' (שמות יט, ב) ואמרו חז"ל 'כאיש אחד בלב אחד' (מכילתא יתרו), והטעם יש לומר, מפני ששכן כבוד ה'... כאש אוכלת בראש ההר. מחמת זה נתפעלו ונתבטלו בעיני עצמם, והשיגו הכנעה שלמה, ע"כ היו כאיש אחד בלב אחד. ובודאי כן הוא בכל שנה ושנה, וזכי הנפש מרגישים זה. וכבר אמרנו כי מל"ג בעומר ואילך מאיר אור החוזר משבועות, וע"כ הקדושים האלה תלמידי ר"ע בודאי הרגישו את האור החוזר, והשיגו ביטול בעצמם ותיקנו את החטא הקדום. ע"כ פסקו למות" (שם משמואל אמור, ל"ג בעומר תרע"א, עמ' ש'ב).

ד. בספר בני יששכר מציע האדמו"ר ר' צבי אלימלך מדינוב הסבר אחר לייחודו של ל"ג בעומר. ראשית דבריו ביסוד שכבר דשנו בו²³ בענין פסח, "שהוא הכל בחיפזון, נעשים כל האורות והשפעות המוחין [לקבלת התורה] באתערותא דלעילא שלא ע"י מעשינו... ואין לזה קיום. ע"כ ציוונו השי"ת אח"כ מצוות ספירת העומר מ"ט יום, ואנו סופרים יום אחר יום דרגא בתר דרגא, ומאירין האורות [הנצרכין לקבלת התורה] ע"י מעשינו, ויש לזה קיום, ואז הוא קבלת התורה".

"והנה ימי הספירה מ"ט ימים, מנין ל"ב טו"ב הנלמד על הטוב הכללי מן תיבת 'בראשית' עד 'וירא א-להים כי טוב' (בראשית א, ד)²⁴... ואין טוב אלא תורה, שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם תורת... (משלי ד, ב). וע"כ נקראת התורה 'טוב', מפני שבה נגנו האור 'כי טוב', ויש בתורה ל"ב נתיבות חכמה. 'בראשית' תרגם יונתן 'בחכמתא', סוד ראשית חכמה כידוע. הרי לך בתורה לב [היינו לב נתיבות חכמה] טוב [היינו אור הגנוז כי טוב]".

האדמו"ר משתמש בפיוט הקבלי 'א-ל מסתתר בשפריר חביון'²⁵ להמשיך ולהסביר: "כי 'בראשית תורתך הקדומה רשומה חכמתך הסתומה'²⁶ [ל"ב נתיבות חכמה], מאין תמצא והיא נעלמה, ע"כ נרמז הלב רק בחשבון התיבות מן 'בראשית' [חכמה], ל"ב תיבות עד תיבת 'טוב' [רמז ל"ב נתיבותיה הנעלמים אורייתא מחכמה נפקת (זוהר ח"ב קכא, ע"א)] מזה נשמע בהגיע עתותינו עת דודים במצוות ספירתנו להכנעת לב טוב לקבלת התורה, בהשלים בספירה מספר 'לב' אז מתגלה הטוב אור הגנוז שנגנו בתורה. ע"כ עושין היום הזה יום שמחה אור

²³ עיוני מועדים ח"ג הגדה של פסח, עמ' 293 ואילך, וכן לעיל עמ' 39 ואילך.

²⁴ המילה 'טוב' היא המילה הל"ג בתורה.

²⁵ לרבי אברהם מימין, תלמיד הרמ"ק, מגורי האר"י.

²⁶ זהו ציטוט מתוך הפיוט הנ"ל.

צדיקים.²⁷ הבן, כי אי אפשר לפרש". גם בלי לפרש ולהבין סתרי תורה, עולה מדבריו הקשר בין ל"ג בעומר לל"ב תיבות בתורה עד "טוב" ול"ב נתיבות חכמה.

ו. "עד הגל הזה" ול"ג בעומר

כאשר יעקב בורח מבית לבן, רודף לבן אחריו והם כורתים ברית. "ויקח יעקב אבן וישימה מציבה... ויעשו גל ויאכלו שם על הגל. ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד. ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום, על כן קרא שמו גלעד... ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה... עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה..." (בראשית לא מה-נג). המילה "גל", החוזרת בקטע עשר פעמים²⁸ גרמה לחכמי הנסתר לקשור פרשה זו לל"ג בעומר.

"איתא בשם האריז"ל (שער הכוונות, ענייני ספירת העומר, דרושים) בענין ל"ג בעומר שביום זה מתגלה מה דכתיב בקרא 'ויאמר יעקב ללבן עד הגל הזה ועדה המצבה', ומכח זה פסקו תלמידי ר"ע מלמות משום של"ג בעומר הוא כנגד ה"גל" של אבנים שמפסיק בין יעקב ולבן". הרב משה שפירא זצ"ל מסביר את הקשר ע"פ דברי הגר"א,²⁹ שמעשה יעקב ולבן הוא ה"מעשה אבות סימן לבנים" של גלות מצרים ויציאת מצרים. והרי שהייתו של יעקב בבית לבן היא מעין שעבוד מצרים, והיציאה מבית לבן היא מעין יציאת מצרים. ועל דרך זה, מה שלקח יעקב כל רכושו של לבן הוא מעין "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בראשית טו, יד).³⁰ לזה הוא מוסיף, שבקשת יעקב מביתו "הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלותיכם ונקומה ונעלה בית א-ל" (בראשית לה, ב-ג) היא כנגד ההכנה לקבלת התורה, שכתוב בה "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם" (שמות יט, י).

²⁷ כנראה רומז גם שביום זה ל"ג בעומר חלה הילולת רבי שמעון בר יוחאי, כפי שנוכח לקמן.
²⁸ כולל הביטוי 'גלעד' ובתרגום לארמית 'יגר'. הביטוי 'עד' חוזר שבע פעמים בקטע, כולל במילים 'גלעד' ו'שהדותא'.

²⁹ בביאורו לתיקוני זוהר חדש ב, ג ומובא בהגדת יד מצרים להגרי"א חבר. מקורות אלו הם מספר אפיקי מים (שיעורי ר"מ שפירא), ספירת העומר, עמ' רמב.

³⁰ בספרי עיוני פרשה בראשית, עמ' 70, הבאתי את דברי השם משמואל על בקשת אברהם "למען ייטב לי בעבורך" (בראשית יב, יג) - "יתנו לי מתנות" (רש"י שם), שכתב וז"ל: "אבל תמוה, היתכן שאברהם היה מהדר אחר מתנות הפך הכתוב ושונא מתנות יחיה? בפשטות י"ל, מאחר שנאמר לו 'צא וכבוש הדרך לבנים', היה צריך לעשות לפועל דמיוני [=רק מעשה ממש משפיע על עתיד האומה ולא מחשבה בעלמא], שיוציא את ישראל ממצרים ברכוש גדול" (שם משמואל בראשית, שנת תר"ף, עמ' קלו).

ומכאן הוא עובר לנקודה נוספת בהשוואה בין עליית יעקב מבית לבן לא"י, ובין יציאת מצרים לקראת קבלת תורה, וטוען כי 'מעשה אבות סימן לבנים' גם בנקודת זמן קריטית שבאמצע שני התהליכים: 'ואחרי שברח יעקב מבית לבן ולבן השיגו, אירע ביניהם עוד מו"מ, וסוף הענין היה שיעקב ולבן נפרדו זה מזה בדרך מוחלט: 'הגל הזה עד ביני ובינך... אם אני לא אעבור אליך... ואם אתה לא תעבור אלי...'. הרי שחלה תורת הפסק גמור בין לבן ויעקב, אשר נתבטא לדורות בתורת ניתוק החלטי בין מצרים לישראל. ולמדים אנו, שבדרך ההכנה של היציאה ממצרים עד שמגיעים למדבר סיני, ישנה נקודה מסוימת ששם חלה בפועל תורת ההפקעה ממצרים, באופן שטומאת מצרים לא שייך לנו עוד".

ומכאן ל"ג בעומר: "נתבאר שיש שני מהלכים בעבודת הספירה כנגד 'כבוד' ו'טוב' (כבוד-לב, טוב-יז). היינו שעד ל"ג בעומר העבודה היא בסוד גלותי את חרפת מצרים מעליכם' (יהושע א, ט) והוא המהלך של יציאה מטומאתה. אך מל"ג בעומר ואילך מתחיל מהלך של 'טוב', שהוא היחס לכל המעלות העליונות אחרי שהקומה נסתלקה מן הטומאה, ומוכשרת להידבק בטוב האמתי. ועד"ז יש להבין, שאחרי שיעקב אבינו נסתלק מטומאת בית לבן, היה מוכן להכנס לארץ ישראל... ואמנם זהו הנראה ביאור לשון 'גל עד'. דהנה 'גל' הוא מלשון עילוי, ואילו 'עד' מלשון עדות. ועל פי דרכנו הביאור הוא, שאחרי ברור הקומה מהסייגים של טומאה, ניתנה האפשרות לגלות הפנימיות ע"י הכניסה אל הטוב".

"ולפי דרכינו מצינו שורש למה שמקשה האר"י ז"ל שפסקו תלמידי ר"ע למות בל"ג בעומר מכח 'הגל הזה'. היינו: כדרך שיש תלות מסוימת של פירוד החלטי מטומאת מצרים בין גוף יצ"מ ומעמד הר סיני, כך נתבטא לדורות לגבי תלמידי ר"ע, שהיה מוטל עליהם במשימה העצומה להביא כל הבריאה למתן תורה והרי בל"ג בעומר חל צד של תיקון במדה מסוימת, ממילא פסקו למות".³¹

גם הרב שלמה פישר עומד על הקשר בין ל"ג בעומר והגלעד של יעקב ולבן. הוא מתמקד במידת הבטחון המאפיינת את ל"ג בעומר.³² כאמור, לפי החת"ס המן ירד בל"ג בעומר, והלא ה'מן' הוא סמל הבטחון,³³ וגם פטירתו רשב"י חלה ביום

³¹ אפיקי מים ספירת העומר, ענין כג, עמ' רמא. הוא ממשיך שעדיין צריכים להבין עומק הענין.
³² בראשית דבריו הוא מביא: איתא בכוונות האר"י כי בל"ג בעומר מתגלה שם 'אכדטם' שענין שם זה הוא שם א-להים בהתחלפות אותיות האמצעיות [לה"י], אל האותיות הקודמות להן [כד"ט, שהן בגימטריא ל"ג], והוא מסביר מדוע שם זה הוא שם הבטחון.
³³ "קח צנצנת אחת ותן שמה מלוא העומר מן למשמרת לדורותיכם (שמות טז, לב). רש"י: בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים לו מהיכן נתפרנס?"

הזה, ורשב"י הוא בעל השיטה "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה... - תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית בידי אחרים" (ברכות לה, ע"ב).

ובהמשך לזה הוא מסביר: "כי אמנם גם לבן וגם יעקב קראו לגל 'גלעד', אבל כוונותיהם היו שונות לגמרי. לבן נתכוין כפשוטו. אבל יעקב נתכוין בקריאתו שם גלעד לענין הבטחון, דהיינו שקיבל עליו באותה שעה שהיה נתון בפחד משונאיו לבן ועשו, את מידת הבטחון בה' שמורה עליו שם גלעד. והנה שניהם עברו על קבלתם, ושניהם נענשו באותו העונש, ושניהם ע"י מלאך". והוא מפרט, שבלעם שהוא גלגול של לבן עבר את הגל לקלל את ישראל: "ולכן בא הגל שהוא עד ביניהם להזיקו שנאמר 'ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר' (במדבר כב, כה) - הוא הגדר הוא הגל, ונעשה חיגר. ויעקב פגם בקבלתו בבטחון שנאמר 'ויירא יעקב מאוד ויצר לו' (בראשית לב, ח), ונענש ע"י המלאך ויגע בכף ירכו". ואם כן ל"ג בעומר יום הבטחון הוא כנגד הגלעד של יעקב ולבן.

ז. ל"ג בעומר והילולא דרשב"י

נסיים עיון זה בהיבט של ל"ג בעומר שאינו קשור לכאורה למה שמובא בספרי ההלכה - סוף מיתת תלמידי ר"ע - והוא ענין הילולת רשב"י³⁴ שלפי המסורת עלה לגנזי מרומים ביום זה. כיום תופסת הילולה זו את מרכזיותו של היום, הן בשל הנהייה של מאות אלפי אנשים לציון במירון, והן בשל מנהג הדלקת המדורות הנפוץ בכל רחבי ישראל, בעיקר ע"י חוגי החסידים ששם הוא נעשה ע"י האדמו"רים ראשי החסידות, וגם בכלל ישראל מקובל בעיקר ע"י צעירי הצאן שאליהם חוברים אבות וסבים וזקני הדור.

כך כותב רבי עובדיה מברטנורא לאחיו: "בי"ח באייר יום מיתתו [של רשב"י] באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולות לבד מה שמדליקים עליו נר

הוציא להם צנצנת מן ואמר להם: ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו".

³⁴ ענין ההילולא של רבי שמעון מופיע בזוהר בכמה מקומות, והמפורסם שבהם הוא בסוף האדרא זוטא: "עולו ואתו ואתכנשו להילולא דר' שמעון" (רצו, ע"ב). וראה גם בהקדמת הזוהר י, ע"א; ויחי ריח, ע"א ועוד. ביחס לביטוי "יומא דהילולא" או "יום שמחתו" של רשב"י, מקובל להבין שזהו יום פטירתו, ובו נתגלו סתרי תורה. וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (או"ח תצג, ד) ועוד. מאידך, בספרו מראית העין (ליקוטים ז, ח) כתב שהוא יום שמחתו, אך לא יום פטירתו. וראה מקורות נוספים בשו"ת יחווה דעת חלק ה סימן לה (ד"ה אכן בענין התספורת) [הערת העורך].

תמיד". "משהופיע האר"י הקדוש וגדולי תלמידיו ותלמידי תלמידיו שהיו להם עשר ידות בחכמת הנסתר, הם לימדו את העם גודל מעלת השמחה בהילולה זו. ואחריהם באו גדולי החסידות, תלמידי הבעש"ט שהלכו בעקבות המקובלים וכך נעשה ל"ג בעומר יום שהכל מעלים את זכר התנא הא-להי רשב"י ומתפללים שזכותו תעמוד לכל ישראל ואורו יאיר בכל גבולותיהם. יום הסתלקות התנא הא-להי מרובה אור היה משאר ימים, ככתוב באדרא זוטא. ומכאן המנהג שמרבים בנרות ביום זה בבתי כנסיות ועוסקים לאורם בתורתו מספרים בשבחו ומזמרים זמירות שתיקנו לכבודו³⁵ ולומדים האידרא זוטא שבספר הזוהר הקדוש".³⁶

רבי צדוק הכהן מלובלין מסביר פשרה של שמחה על מות הצדיק: "יום זה נקרא הילולה דרשב"י מפני שבו ביום נסתלק. אף שמצינו שקבעו תענית ביום מיתת צדיקים כמו בז' באדר מיתת משה רבינו ע"ה, וכן ר"ח אב, אף שהוא ר"ח³⁷ - מותר להתענות בו מפני שהוא יום פטירת אהרן הכהן (כדאיתא במגילת תענית וטוש"ע או"ח סי' תקפ), ולמה בפטירת רשב"י עשו יו"ט? ותשובתו הרמתי: "אך מה שקבעו תענית ביום מיתת צדיקים דווקא בצדיקים שהיו משורש תורה שבכתב, [ומה שמצינו תענית צדיקים במיתת הרוגי מלכות, הוא מפני שנהרגו ולא מתו על מיטתן]. ומשה רבינו היה שורש תורה שבכתב, ורבי עקיבא היה שורש תורה שבע"פ [כדאיתא בכתבי האר"י], ואיתא במדרש (במדבר רבה יד, ד) 'בעלי אסופות אימתי הם נוטעים ד"ת באדם? בזמן שבעליהן נאספים מהם'. וביום שנסתלק, אז נקבעו דברי התורה בלבב ישראל תלמידיו. ורשב"י היה תלמיד ר"ע ואמר שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מדותיו ר"ע (גיטין סז, ע"א) והיינו שורש לימודי ר"ע" (ל"ג בעומר פרי צדיק, ויקרא, עמ' 176).

נוסיף טעם פשוט לענין ההדלקות. "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז), ונשמתו של תנא א-להי כמו רשב"י שעיקר עניינו הוא פרסום תורת הנסתר, החכמה הפנימית הנסתרת הטעונה קדושה והתעלות עצמית גבוהה, משולה לאור ענק המפיץ נגוהות אור לעולם כולו. אם נשמת אדם "רגיל" משולה לנר, כביכול נשמת רשב"י

³⁵ ידועים במיוחד הפזמונים "בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך" [למקובל רבי שמעון לביא, בעל 'כתם פז' על הזוהר, רמ"ו - שמ"ו]; "ואמרתם כה לחי רבי שמעון בר יוחאי" [לרבי יוסף חיים בעל 'בן איש חי'].

³⁶ ספר התודעה ח"ג עמ' יח, גם מכתבו של רבי עובדיה מברטנורא מצוטט שם.
³⁷ ובדרך כלל ר"ח אסור בתענית.

משולה למדורה גדולה. כל האור הגנוז שנשמתו של הצדיק פורץ חוצה ומדליק ומשלהב את תלמידיו הדבקים ברבם.

ולסיום, נשזור גם את דמותו של רשב"י בתוכן העיקרי של מאמר זה - חטאם של תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה. המדרש דורש ביחס לקשת, עליה נאמר: "ויאמר א-להים זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם... לדורות [לדרת' כתיב] עולם" (בראשית ט, יב) - "אמר רב יודן, 'לדרת' כתיב, פרט לשני דורות... דורו של רשב"י" (בראשית רבה לה, ב). אם אות הברית אמור 'להזכיר' לקב"ה שלא יחזור ויביא מבול, כנראה שהדור מאוד חוטא. ואם בימי רשב"י לא נראתה הקשת, משמע שצדיק זה הגן על דורו ביותר עד שהקב"ה לא היה "נזקק" לברית הקשת כדי לחוס על העולם.

מהי קשת? כאשר קרני השמש "נשברות" בטיפות הגשם היורד, אנו רואים כמין חצי עיגול בעל שבעה צבעים נפרדים. שבעת צבעי הקשת הם הצבע הלבן אשר מתפרט לצבעי המשנה. ולהפך - אם נערבב את כל צבעי הקשת במינון נכון נקבל צבע לבן, הכולל בתוכו את כל הצבעים. וזה הלא הוא הצבע של הטוהר והצדק: "אם יהיו חטאיכם כשנים [אדום, כמו 'שני תולעת'] - כשלג ילבינו" (ישעיהו א, יח). כי הוא כולל הכל ביחד. בקשת לעומת זאת מזכרת עוון, באשר בה כל פרט חוגג את קיומו העצמי ומבליט את נוכחותו.³⁸

כלום לא היה זה שורש חטאם של תלמידי ר"ע? רשב"י שבימיו לא נראתה הקשת מייצג תרופה למחלת תלמידי ר"ע. תרופה ששמה ביטול הפירוד, הניצוח והמריבה וחוסר הכבוד מחד, ומאידיך הדגשת האחדות בצבע הלבן - "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". גוי אחד בארץ כשהם מכבדים זה את זה ומודים אחד במעלת השני, אז מאיר הודם והדרם - "הוד שבהוד" בל"ג בעומר, ומהווה תיקון לחטא שלא נהגו כבוד זה בזה.

---

³⁸ בניגוד לפירוש הרב קוק לפסוק "ורב שלום בניך" (עיין לעיל עמ' 196, 284) שהשלום הוא הרכבה של כל הגוונים, הקשת מציינת את יחודו של כל צבע בפני עצמו.

